

Н. М. КОРКУНА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Н. В. ГРИПИНСЬКА

Хмельницький національний університет

Г. Г. ЦЕГЕЛИК

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПОДАТКУВАННЯ — ОСНОВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Аналізується основна мета державного регулювання економіки України – забезпечення добробуту суспільства. Добробут подається у вигляді функції від економічного зростання, зайнятості населення, стабільності рівня цін, стійкості національної валюти та зовнішньоекономічної рівноваги. Наводиться динаміка зростання основних показників, які характеризують добробут. Розглядається основна функція економічного регулювання – оподаткування. На основі статистичних даних будуються часові тренди динаміки прямих та непрямих податкових надходжень до бюджету України.

The main purpose of state regulation of economy of Ukraine, the welfare society is analyzed. Welfare is given as function of economic growth, employment, price level stability, stability of national currency and internal economic balance. There is presented dynamics of growth of main indicators which characterize success. There is considered the primary function of economic regulation — taxation. Basing on statistics there are constructed time trends dynamics of direct and indirect tax revenues of Ukraine.

Ключові слова: державне регулювання оподаткування, економетричні моделі, часові тренди.

Вступ. В умовах переходу до ринкової економіки важливим завданням економічної політики держави є створення і забезпечення функціонування в країні ефективної податкової системи. Як економічна форма та важливий регулятор взаємовідносин між підприємницькими структурами, громадянами, з одного боку, та державою – з іншого, податкова система в ринкових умовах стає, по суті, єдиним гнучким засобом державного впливу на підприємницьку діяльність і контролю за формуванням і розподілом фінансових результатів суб'єктів господарювання. Ефективно виконувати цю функцію вона може лише за умов забезпечення цілеспрямованого її регулювання як на етапі формування, так і на етапі практичної реалізації через відповідні структури законодавчої і виконавчої влади. Таким чином, податкова система, виступаючи фактором впливу на стан і розвиток економіки, потребує, в свою чергу, регулювання з боку державних органів.

Поглиблення економічної та загострення останнім часом фінансової кризи в Україні обумовлене, в певній мірі, відсутністю ефективної податкової політики, науково обґрунтованої концепції та методів і механізмів реформування податкової системи в умовах перехідного періоду. Подолання соціально-економічних труднощів становлення економіки ринкового типу в Україні з урахуванням комплексного розвитку її регіонів вимагає суттєвих змін у діючій податковій системі та приведення її у відповідність до вимог нинішнього етапу розвитку суспільства.

Необхідність реформування податкової системи назріла в часі і з розумінням сприймається як вищим державним керівництвом, так і суб'єктами підприємницької діяльності [4]. Цю позицію підтримують і вчені. Протиріччя та дискусії виникають головним чином у підходах до вирішення цієї проблеми, що затримує її розв'язання та негативно впливає на соціально-економічну ситуацію в державі і на весь бюджетний процес.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розвиток теоретичних проблем формування та функціонування механізму державного регулювання економіки, а також податкової системи як основного його засобу в умовах переходу від централізовано керованої до ринкової економіки належить українським вченим: О.Амоші, Л.Бабич, А.Базилюк, В.Бесєдін, В.Бородюк, О.Власюк, Л.Воротиній, В.Волику, В.Геєцю, В.Голікову, М.Гуревичеву, М.Дем'яненко, Б.Кваснюк, І.Кириленку, І.Лукінову, І.Луніній, В.Мамутову, В.Опаріну, Б.Панасюк, А.Савченку, В.Симоненку, В.Суторминій, В.Федосову, М.Чумаченку, А.Чухну, Л.Шаблістій; російським вченим: Л.Абалкіну, І.Горському, І.Осадчій, А.Ходову, Д.Чернику, Є.Ясіну та іншим.

Разом з тим, визначення ролі держави в процесі регулювання економіки, вирішення проблем науково-методологічного, методичного та організаційного забезпечення здійснення податкової реформи в умовах економічної та фінансової кризи та дослідження соціально-економічних наслідків реформування податкової системи залишається одним із найважливіших сучасних завдань національної економічної науки і потребує здійснення спеціальних наукових розробок. Актуальність і важливість цих проблем у теоретичному і практичному плані визначили вибір теми цього дослідження, його мету і завдання.

Мета. Метою статті є аналіз основних цілей державного регулювання економіки України, його основної функції – оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Погляди на економічну роль держави суттєво відрізняються. Вони, в основному, стосуються форм і частки державного втручання в економіку. Сучасний ринок неможливий без

втручання держави. Ринку властиві антисоціальні дії і тенденції, що призводять до порушення не тільки мікро-, але й макропропорцій, а отже й до фінансових, економічних, енергетичних та інших кризових явищ і процесів. Досвід показує, що ці процеси і явища можуть бути врегульовані тільки державою. Державне регулювання в ринковому господарстві – цілеспрямована дія держави на мікро-і макроекономічні процеси розвитку економіки в цілях підтримки її стабільності або спрямування її в потрібному напрямі. У системі заходів державного регулювання виділяють різні сторони - практичну і теоретичну. Практичний досвід – це сукупність конкретних заходів щодо реалізації державного регулювання. Теоретичний аспект – систематичне наукове дослідження мотивів, дій, заходів, націлених на формування найбільш ефективного розвитку національної економіки. До наукових підходів відноситься розробка моделей і прогнозів. Важливим завданням теоретичного аспекту є формування економічного мислення.

Виходячи з суті, визначаються цілі державного регулювання [2]. Економічна наука розглядає на глобальному рівні основну, вищу мету регулювання та прикладні цілі. У будь-якій країні вища мета повинна зводитися до досягнення максимального добробуту всього суспільства. Але її реалізація можлива через досягнення прикладних цілей, до яких відносяться:

- економічне зростання;
 - зайнятість населення;
 - стабільність рівня цін;
 - стійкість національної валюти;
 - зовнішньоекономічна рівновага та ін.
- Добробут суспільства можна подати у вигляді функції

$$D = F(ek, z, st, snv),$$

де ek – економічне зростання, z – зайнятість населення, st – стабільність рівня цін, snv – стійкість національної валюти.

У системі економічних цілей забезпечення економічного зростання вважається основним конкретним завданням. Його розв'язання пов'язується з абсолютним та відносним збільшенням ВВП.

На рис. 1 наведена динаміка зростання валового внутрішнього продукту на основі статистичних даних за 2001–2009 рр. [6, 7].

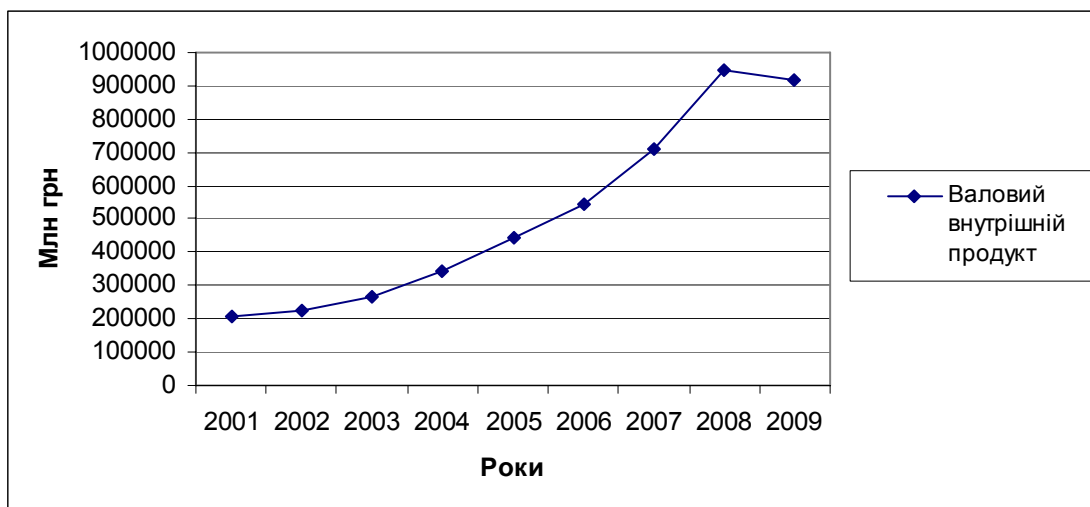

Рис. 1. Динаміка зростання внутрішнього валового продукту

Із забезпеченням економічного зростання пов'язана інша важлива мета – задоволення вимог повної зайнятості. Суть її – досягнення максимально можливого і в довгостроковому плані стабільного використання всього працездатного населення. Конкретно завдання вирішується створенням нових робочих місць та іншими методами боротьби з безробіттям. Комплекс цих заходів у розвитку держави прийнято називати політикою забезпечення зайнятості.

На рис. 2 наведена динаміка рівня зайнятості населення у відношенні до всього населення, на основі статистичних даних за 2001–2009 рр. [6, 7].

Стабільність рівня цін і національної валюти – умова стабільності економіки. Тому досягнення даної мети є найважливішим орієнтиром у діях держави.

На рис. 3 наведені коливання індексу споживчих цін та цін виробників промислової продукції, на основі статистичних даних за 2001–2009 рр. [6, 8].

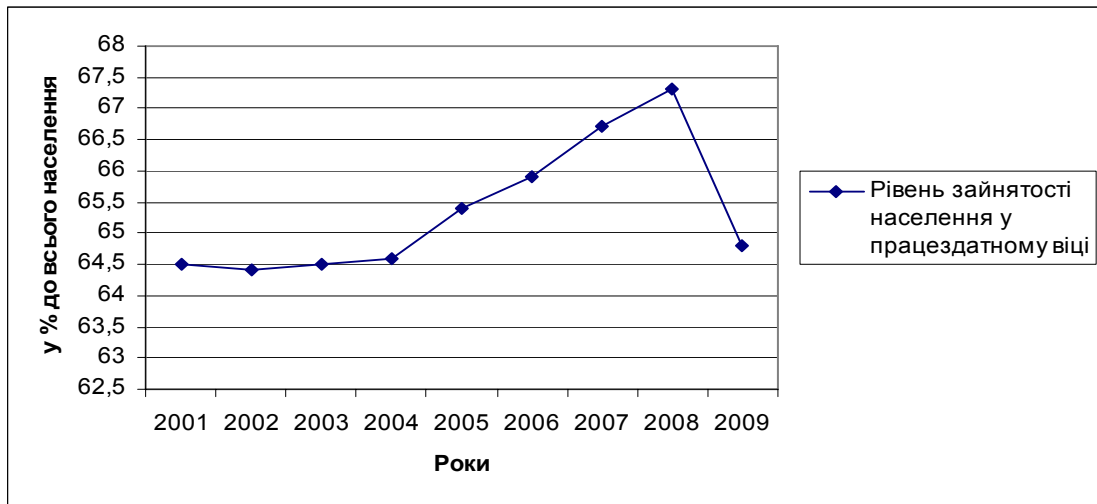

Рис. 2. Динаміка зростання рівня зайнятості населення

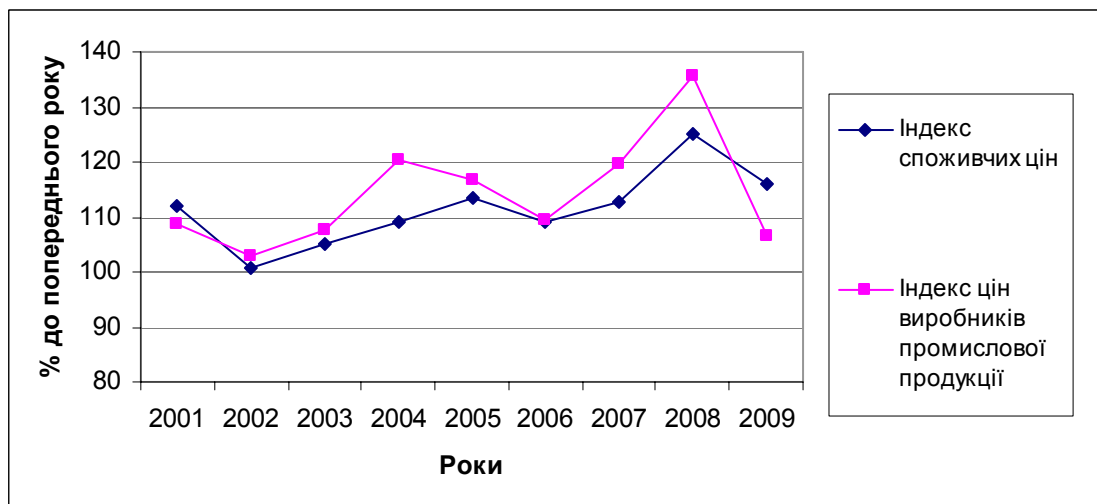

Рис. 3. Динаміка індексу споживчих цін та цін виробників промислової продукції

На рис. 4 наведена зміна відношення курсу української національної валюти до долара США, на основі статистичних даних за 2001–2009 рр. [9].

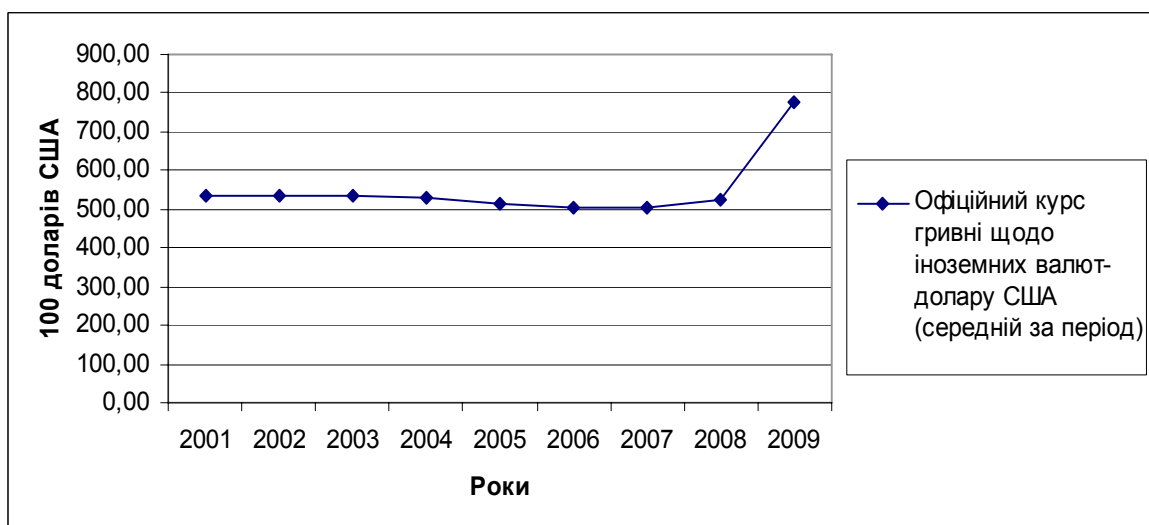

Рис. 4. Динаміка відношення курсу гривні до долара США

Як видно з рис. 1–4, важливі макроекономічні показники на протязі 2001–2008 рр. зростали або зберігали деяку стабільність, а з 2008 року почали спадати. Це пояснюється впливом світової економічної кризи та, особливо, нестабільною економічною ситуацією в Україні. Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах зростав до 2008 р., зайнятість населення почала зростати з 2004 р. і цей процес продовжувався до 2008р., а в 2009 відбувся різкий спад, практично до рівня 2004 р. Стабільність національної валюти України відносно долара зберігалася (з незначними коливаннями) з 2001 до середину 2008 р., в 2009 гривня «впала» відносно долара в 1,5 рази.

Розв'язання перших чотирьох цільових завдань означає досягнення в рамках національного господарства відносної макроекономічної рівноваги і створює більш сприятливі умови для досягнення зовнішньоекономічної рівноваги. Вона підтримується системою державних заходів у сфері міжнародної торгівлі, міждержавного руху капіталів, трудових ресурсів, забезпечення збалансованості платіжного балансу. Значимість і послідовність поставлених цілей в тій чи іншій країні визначається різноманітними обставинами внутрішнього і зовнішнього порядку. Послідовність досягнення розглянутих цілей Україною може помітно відрізнятися від західних країн. Та й у самому складі цілей є певна специфіка, викликана недостатньою зрілістю в Україні ринкових відносин.

В даний час український уряд виходить з того, що його "основна задача" пов'язана з фінансовою стабілізацією, зі скороченням темпів інфляції. У зв'язку з цим важливою проблемою є створення стимулів для економічного пожвавлення, перш за все пожвавлення інвестиційної активності. Проблема безробіття в поточному періоді поки не здається настільки небезпечною, тому вона не висувається на перший план з точки зору черговості цілей (хоча деякі вчені і практики так не вважають). За різних мотивів уряд поки не включає до списку пріоритетних цілей досягнення зовнішньоекономічної рівноваги і природоохорони.

Визначаючи цілі державного регулювання на конкретному часовому проміжку, держава стикається з проблемою взаємопротилежних цілей. Тому складне питання державного регулювання є пошуком оптимальної гармонійної системи цілей. Наприклад, досягнення повної зайнятості супроводжується посиленням інфляційних тенденцій. Економічне зростання і збереження навколишнього середовища знаходяться в очевидній суперечності. Як показує досвід розвинених країн, самий розумний варіант – використання методу постійного і м'якого хвилеподібного маневрування. Поперемінне часткове досягнення кожної з суперечливих цілей – оптимальний шлях вирішення завдань в національній економіці, близьких до рівноважного.

Виходячи з цілей, державне регулювання виконує важливі функції в ринковій економіці. Ринкова економіка, заснована на приватній власності, не може функціонувати без необхідної законодавчої бази. Повинна бути забезпечена недоторканність приватної власності, гарантовані дотримання умов приватних контрактів і захист громадян від свавілля бюрократії. Тому найважливішою функцією держави є створення правової основи функціонування та розвитку економічної системи. Це реалізується через законодавство про власність, податки, підприємництво, зовнішньоекономічної діяльності, антимонопольні закони та ін. Держава повинна створити такий економічний "фон", який забезпечив би сприятливі умови для суб'єктів ринкової економіки. Ринковий механізм сам по собі в "чистому вигляді" не дозволяє своєчасно виявляти переваги країн в конкурентній боротьбі, швидко концентрувати ресурси для пріоритетного розвитку відповідних галузей, прискореної структурної перебудови промисловості. Одна з головних функцій державного регулювання – активізація, інтенсивність перш за все інвестиційної, інноваційної та підприємницької діяльності, при забезпеченні стабільності національної валюти. Це досягається заходами фінансової, грошової і кредитної політики.

У загальній системі державного регулювання ринкової економіки особливе місце належить податкам. Податки – складна соціально-економічна категорія, що відображає динаміку певної сфери економічних відносин держави, а також структур місцевого самоврядування з конкретними виробниками товарів і послуг – юридичними й фізичними особами, які отримують доходи і володіють майном. Під податком прийнято розуміти обов'язковий безоплатний платіж, що стягується з організації і фізичних осіб з метою фінансового забезпечення діяльності держави і муніципальних утворень для найбільш повного виконання ними своїх функцій. Оподаткування як комплексна система стягування податків виникло і розвивалося одночасно з державою. У міру розвитку суспільства на державу покладаються все нові функції. В умовах переважання приватної власності та переходу до ринкових відносин податки виступають основним джерелом фінансового забезпечення діяльності держави.

Будучи фінансовою категорією, що характеризує фінансові відносини (грошові потоки), податки забезпечують утворення централізованих (загальнодержавних) фондів фінансових ресурсів. До таких фондів відноситься бюджет, пенсійний фонд, фонд соціального страхування та ін. Слід зазначити морально-етичні аспекти оподаткування, що передбачає можливо повніше врахування особливостей окремих соціальних груп платників податків (підприємців різного рівня і сфер їхньої діяльності, пенсіонерів, осіб з низьким рівнем доходів тощо). Соціально-економічний зміст податків розкривається в їхніх функціях. Зазвичай виділяють чотири основних функцій податків: фіскальну, перерозподільчу, контрольну та регулюючу (стимулюючу) [3]. Фіскальна функція податків виявляється у вилученні частини доходів платників податків, в рівні цього вилучення і в його організації, а також у використанні різних примусових заходів з метою

своєчасного і повного формування бюджету та інших загальнодержавних і муніципальних фондів фінансових ресурсів.

Реалізація фіскальної функції податків супроводжується здійсненням інших функцій, перш за все – перерозподільчої. Надійшовши в централізовані фінансові фонди, податки перерозподіляються і у вигляді фінансування з бюджету направляються на ті чи інші цілі – освіту та науку, оборону, охорону здоров'я, утримання органів управління і т. д. У процесі стягування податків здійснюється і контрольна їхня функція. Держава зацікавлена в повному і своєчасному отриманні податкових сум. Тому вона організовує систему контролю за надходженням податків через органи Міністерства з податків та зборів, податкову поліцію, фінансові департаменти адміністрацій і т. д.

Особлива роль в оподаткуванні відводиться регулюючій (стимулюючій) функції. Саме вона надає податковим відносинам якісний зміст, що дає змогу їм виступати у вигляді комплексного економічного важеля, який активно використовується державою з метою регулювання макро- і мікроекономічних пропорцій розвитку економіки, стимулювання підприємницької діяльності, насичення ринку товарами та економічного зростання. Реалізуватися ця функція повинна через зміну податкового законодавства, яке покликане створювати суб'єктам ринкової економіки (насамперед підприємствам) сприятливі умови для розвитку виробництва шляхом використання новітніх технологій та активізації інвестиційної стратегії.

Крім зазначених функцій, слід виділити також невиробничу функцію податків. Вона впливає з розглянутих вище. Процес відтворення на основі реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку має в даний час для України особливе значення. Оподаткування повинно стимулювати інвестиції в новітні технології та наукоємні виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також збільшення обсягу виробництва тих з них, які користуються підвищеним попитом.

Нарешті, соціальна функція податків. Вона реалізується шляхом впливу на формування сукупного інтелекту та моральності людини. А це виявляється, перш за все, через забезпечення якості життя – її тривалості, гідних умов існування (медицина, житлові умови, освіта та ін.) За допомогою податків здійснюється регулювання цього процесу.

Функції податків активно використовуються державою для розробки та реалізації податкової політики. Податкова політика являє собою систему заходів держави спрямованих на використання податкового механізму в інтересах розвитку виробництва, зростання доходів підприємств і фізичних осіб, а також забезпечення на цій основі формування централізованих фондів фінансових ресурсів (консолідованого бюджету та інших).

В умовах трансформації економіки податкова політика держави потрібна, перш за все, щоб активізувати перехід до ринкових відносин господарювання та сталого економічного зростання, розвивати ефективні форми господарювання на основі такої структури власності, яка адекватна динаміці ринкової економіки. Вона покликана забезпечувати зростання рентабельності і зниження витрат, накопичення фінансових ресурсів для інвестицій з метою реалізації необхідних структурних змін в економіці. Податкова політика повинна створювати сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій. Нарешті, їй належить гарантувати соціальну стійкість і вирішення найбільш важливих соціальних завдань, формувати достатні централізовані фонди фінансових ресурсів для реалізації загальнодержавних соціально-економічних програм розвитку. Економічний зміст податків виражається у взаєминах держави і господарюючих суб'єктів (фізичних та юридичних осіб) з приводу формування державних фінансів. Податкові відносини як частина фінансових відносин знаходяться в постійній зміні.

У кожній країні стягується велика кількість різноманітних податків і зборів, які розрізняються як за назвами, так і за способами стягнення. Під класифікаціями податків розуміються їх угруповання, обумовлені певними цілями і завданнями [3]. Усі діючі класифікації податків можна звести до декількох основних типів. В Україні домінує класифікація податків, яку можна визначити як традиційну. Ця класифікація являє собою досить складний варіант групування податків одночасно за методами їх стягнення, характером ставок, за суб'єктами оподаткування і платниками податків. В основі цієї системи лежить поділ всіх податків на два класи: прямі та непрямі податки.

Для посилення регулюючої (стимулюючої) ролі податків велике значення має їх поділ на прямі і непрямі. Прямі податки стягуються безпосередньо з доходів конкретних фізичних або юридичних осіб. Непрямі податки, як звичайно, виступають податками з обороту, будучи добавкою до ціни товару, оплата якої перекладається на покупців (споживачів товару або послуг). Якщо суб'єкт оподаткування (особа, що фактично сплачує податок) і платник (особа, яка здійснює операцію з платежу податку) збігаються в одній особі (фізична або юридична), то податок є прямим. Якщо ж такого збігу немає, то податок непрямий. Так, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток відносяться до прямих, а ПДВ і акцизи – до непрямих, оскільки суб'єктом оподаткування виступає тут кінцевий споживач, а підприємство (платник податку) лише вносить податок до бюджету. Прямі податки у свою чергу поділяються на реальні й особисті. Цей поділ ґрунтується на тому, що реальними податками обкладаються окремі речі, що належать платникам податків, а особистими податками – сукупність доходів на майно платника податків. Основні види непрямого оподаткування – це акцизи, податок з обороту, податок з продажу, податок на додану вартість, а також окремі види зборів.

Побудуємо часові тренди динаміки податкових надходжень України [5]. Обмежимося експоненціальною кривою регресії $y = \alpha\beta^x$.

Невідомі параметри будемо знаходити за допомогою методу найменших квадратів, тобто мінімізуючи суму квадратів відхилень фактичних даних від теоретичних

$$F(a_0, a_1, \dots, a_m) = \sum_{i=1}^n (y_i - \tilde{y}_i)^2 \rightarrow \min,$$

де m – кількість невідомих параметрів в рівнянні;

n – кількість спостережень;

y_i – реальні значення прогнозованого показника;

\tilde{y}_i – теоретичні значення.

Нами на основі статистичних даних за 2001–2008 рр. [6, 7] побудовані експоненціальні моделі динаміки надходжень прямих та непрямих податків до бюджету України. Ці моделі, відповідно, мають вигляд:

$$y = e^{0,235x+9,555} \text{ та } y = e^{0,301x+9,222}.$$

Для перевірки моделей на адекватність нами обчислено для кожної з них коефіцієнт кореляції між фактичними і теоретичними значеннями показника за формулою

$$R = \sqrt{1 - \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - \tilde{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}},$$

де \bar{y} – середнє значення реальних даних. Ці коефіцієнти мають, відповідно, значення $R_1 = 0,9845$ та $R_2 = 0,9806$.

На рис. 5 наведена експоненціальна апроксимація динаміки надходжень прямих податків.

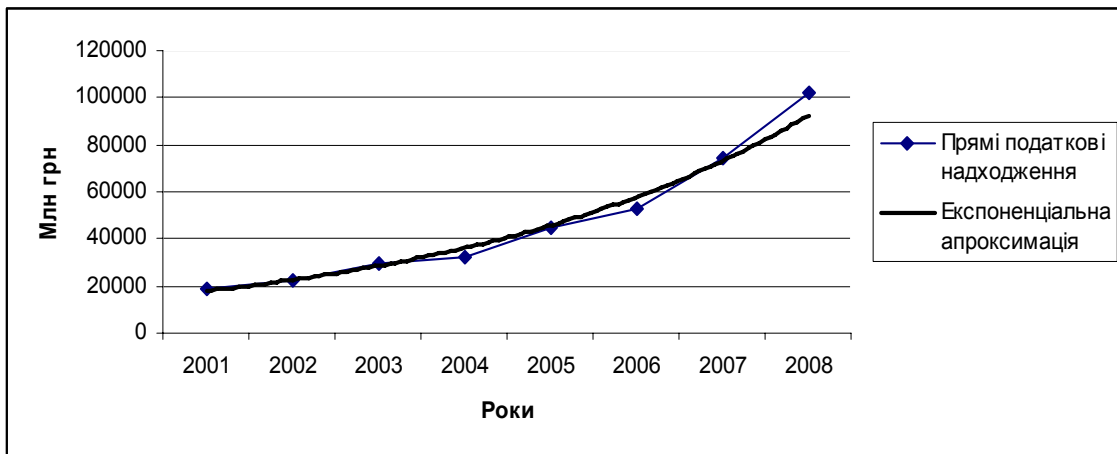

Рис. 5. Експоненціальна апроксимація динаміки надходжень прямих податків до бюджету України.

На рис. 6 наведена експоненціальна апроксимація динаміки надходжень непрямих податків.

У сучасних умовах правильно організована податкова система повинна відповідати таким основним вимогам:

- податкове законодавство має бути стабільне;
- взаємовідносини платників податків і держави повинні носити правовий характер;
- вага податкового тягаря повинна рівномірно розподілятися між категоріями платників податків і всередині цих категорій;
- податки, що стягуються, повинні відповідати доходам платників податків;
- способи і час сплати податків повинні бути зручні для платника податків;
- повинна бути забезпечена рівність платників податків перед законом;
- витрати на збір податків повинні бути мінімальні;

- доступність і відкритість інформації пов'язані з оподаткуванням;
- дотримання податкової таємниці.

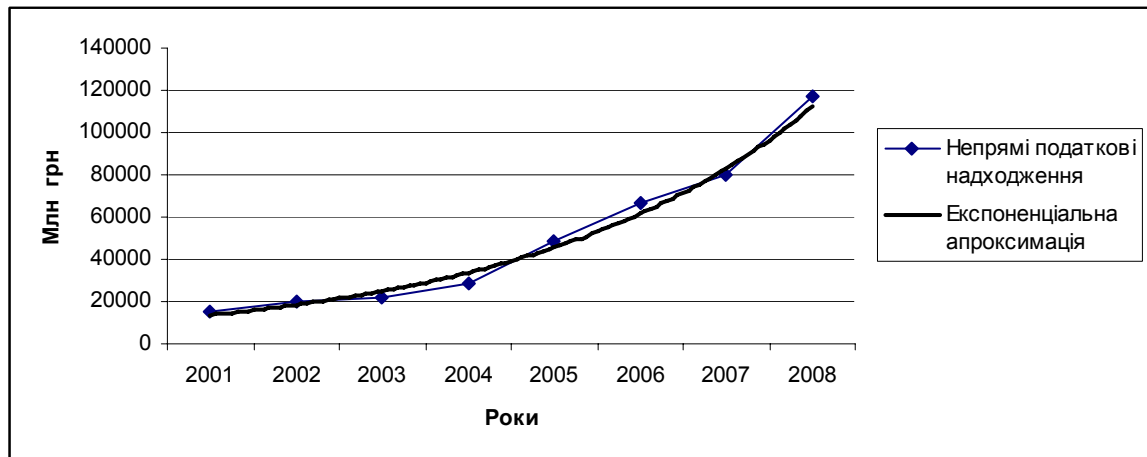

Рис. 6. Експоненціальна апроксимація динаміки надходжень непрямих податків до бюджету України

Правовий характер взаємин держави і платників податків може існувати тільки в країнах, де неможливе видання актів правового характеру у сфері оподаткування окремими державними установами. У правовій державі всі взаємовідносини платників податків і держави можуть регулюватися тільки законами. Уряд має право лише пропонувати будь-які зміни, але силу закону ці зміни можуть приймати лише після їх затвердження вищим законодавчим органом. Вимога дотримання правових взаємовідносин передбачає також взаємну відповідальність сторін у сфері податкового права. Порушення цієї вимоги виражаються в податковому свавіллі влади і можуть проявлятися як на рівні актів центральних органів виконавчої влади, так і на рівні правових органів місцевого самоврядування. Вимога розподілу тяжкості податкового тягаря не є жорстким при побудові податкової системи, але його недотримання або часті грубі порушення призводять до такого важкого наслідку, як масове ухилення від сплати податків. Одна з найважливіших вимог побудови податкових систем – рівність платників податків перед законом. Про цю вимогу можна сказати, що вона неухильно дотримується в переважній більшості розвинених країн і практично завжди порушується в бідних країнах. Під рівністю платників податків розуміються їх загальні та рівні права і відповідальність у сфері оподаткування. Ні для кого не повинні передбачатися такі права або відповідальність, які не могли б бути поширені на інших. Порушення вимоги рівності платника податків перед законом проявляється в податковій дискримінації, яка може виражатися за статевою, расовою, національною, становою, віковою або іншими ознаками.

Далі розглянемо інструменти податкового регулювання. Податкове регулювання здійснюється Міністерством фінансів, а його інструментом виступають державні податки або деякі з них. Розміри податкових надходжень до державного бюджету визначаються змістом інструментів податкового регулювання, таких як [3]:

- податки з продажів,
- прибутковий податок,
- акцизи,
- імпорتنі мита,
- податки на експорт,
- інвестиційні стимули.

Податки з продажів (з обороту, на додану вартість, інші, що включаються у ціну товару) є бюджетними джерелами особливої властивості. Ці податки вводяться з метою ув'язки доходів бюджету із загальним обсягом товарного обігу в країні. Вони забезпечують відносно високу стійкість доходів бюджету в порівнянні з використанням прибутку як об'єкта оподаткування. Загальний податок з обороту є основним засобом забезпечення податкових надходжень в умовах збалансованої економіки. Для цього податкова ставка повинна бути єдиною, а податкова база – максимально широкою.

Податком, який забезпечує швидке надходження грошових коштів до бюджету є податок на додану вартість (ПДВ). Він є одним з найбільш стійких і ефективних податків в ринковій економіці. Система його збору порівняно проста і захищена від інфляції, а ухилення від сплати майже неможливе. ПДВ рівномірно розподіляється на всі сектори економіки і тому не викликає диспропорцій і викривлень у порівняльних цінах, що характерно у випадку використанні багатьох інших податків.

Прибуткові податки – забезпечують податкові надходження до бюджетів у більшості держав. Практично у всіх розвинених країнах джерелом понад 85% усіх податкових надходжень є особистий

прибутковий податок, внески на соціальне страхування. Верхній розмір ставок цього податку в різних країнах варіює від 30% до 60%.

Акцизи – податки на окремі товари, які не тільки виконують роль обмежувача споживання деяких виробів, але і є джерелом доходів під спеціальні витрати, наприклад, для компенсації витрат на будівництво та утримання доріг.

Імпортні мита виконують функції із забезпечення запланованого короткострокового регулювання платіжного балансу. Цього досягається шляхом введення низького загального податку на імпортовані товари. Однак у випадку рішення уряду забезпечити особливий захист будь-яких конкретних національних галузей чи секторів економіки встановлюються високі ставки імпортованих мит.

Податки на експорт використовуються для забезпечення податкових надходжень від сільськогосподарського сектора, оподаткування якого пов'язане із значними труднощами, а також для обкладення випадкового прибутку, отриманого внаслідок девальвації чи екстраординарних змін світових цін. Проте використання податків на експорт може справити негативний вплив на виробництво та обсяг експорту.

Інвестиційні стимули – інструмент податкової політики, що впливає на зміст доходної частини бюджету. Ці стимули набувають форми податкових знижок або кредитів, застосовуються за всіма видами фондів або диференціюються за видами обладнання, діяльності, по регіонах. Двома очевидними ефектами таких стимулів є те, що інвестиції в капітал, особливо в машини й устаткування, значною мірою субсидуються, а реальні податкові ставки сильно відрізняються один від одного залежно від конкретного підприємства. В Україні надмірна кількість пільг на одну четверту скорочують сумарні надходження з податків на прибуток підприємств. Ефективність таких податкових стимулів, заснованих на низьких податкових ставках, є негативною для доходної частини бюджету. Тому багато країн відмовляються від застосування цього інструменту податкового регулювання.

Висновки. У вирішенні тактичних і стратегічних соціально-економічних завдань податкової системи належить особлива роль. Податкова система являє собою якісно певну сукупність ряду елементів. У неї входять самі податки в усьому їх різноманітті, а також взаємозв'язки між ними. Важливими елементами є правове поле оподаткування і органи управління оподаткуванням. Взаємодія всіх цих ланок формує загальні інтеграційні якості, що визначають ефективність податкової системи в цілому. Дія податкової системи реалізується через податковий механізм, що представляє собою якісно певну сукупність організаційно-правових норм і методів управління оподаткуванням. Гіпертрофована реалізація деяких функцій податків, зокрема, фіскальної та контрольної, призвела до неефективного функціонування податкової системи. Про це свідчить хоча б той факт, що близько половини ВВП виробляється в сфері тіньової економіки. Справа в тому, що високий податковий тиск спонукає українські підприємства до відходу у тіньовий сектор. Цьому сприяє також необхідність участі підприємств у готівковому корупційному обігу при взаємодії з контролюючими органами. Усунення державою такого негативного чинника є важливою передумовою подальшої нормалізації економічних відносин.

Література

1. Аронов А.В. Налоги и налогообложение : [учеб. пособие] / А.В. Аронов, В.А. Кашин. – М. : Экономика, 2004. – 560 с.
2. Біляєвська-Плотник Л. О. Державне регулювання оподаткування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.03 "Економ. та управлін. нац. господар." / Л. О. Біляєвська-Плотник ; Нац. акад. наук Укр., Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку. – 2010. – 18 с.
3. Государственное регулирование рыночной экономики : [учебник / под ред. Кушлина В.И.]. – 2-е изд., пер. и доп. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 305 с.
4. Короленко В.В. Вдосконалення організації оподаткування в системі державного регулювання розвитку національної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.0303 "Економ. та управлін. нац. господар." / В.В. Короленко ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. — Х., 2009. – 20 с. – укр.
5. Лук'яненко І. Г. Економетрика : [підручник] / І. Г. Лук'яненко, Л. І. Краснікова. – К. : Тов-во "Знання", КОО, 1998. – 494 с.
6. Україна в цифрах 2008. Державний комітет статистики України. – К. : Держ. підпр-во "Інформаційно-аналітичне агенство", 2009. – 259 с.
7. Україна – 2009 : статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К., 2010. – 28 с.
8. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Національний банк України. Середній курс гривні (до 1996 року українського карбованця) до іноземних валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/ses.htm>

Надійшла 15.04.2011